

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 29. aprila 1874.

Obseg: Vinske združbe. — Predivstvo na Kranjskem z ozirom na druge dežele. (Konec.) — Bosnija in Avstrija. — Prislovice in reki iz Istre. — Moj pès. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novièar.

Gospodarske stvari.

Vinske združbe.

Bralcem našim je iz poročil odbora družbe kmetijske znano, da je c. kr. ministerstvo kmetijstva iz zbora vinorejcev dalo tudi v slovenskem jeziku natisniti skušnje o veliki koristi združevanja vinorejcev. Kar eden ne premore, zamore jih več — veljá tudi tù.

Na Štajarskem, kjer je (po stalnem katastru) 54.655 oralov vinogradov, ki se pa dandanes gotovo smejo ceniti na 60.000 oralov, se je v enem letu ustanovilo sedmero vinskih družeb s 189 pravimi udi z letnim doneskom 430 gld. 40 kr. in dobili so 2495 gld. državne podpore.

Namen teh družeb je: trsje po sajenji žlahnih, za različne kraje in podnebne razmere primernih trtnih plemen zboljšati, iz čistega trsja pridelano vino umno obravnavati in na ta način dobiček vinoreje povišati. Dalje z razširjanjem koristnih znanosti zboljšati vinorejo in kletarstvo, odpraviti pomanjkljivosti in napake pri obrezovanji in sajenji trt, in poslednjiè voditi enakomerno izvažanje vin.

Iz vsega tega je očitno, da se vinske družbe vsem vinorejskim deželam smejo prav živo priporočati.

Pravila vinske družbe.

§. 1. Družba ima imé vinska družba v..... in ima sedež v.....

Njen namen je, prizadevati si za povzdigo vinoreje v vinskem okraju s požlahnenjem trsja in z razširjevanjem koristnega znanstva v vinoreji in kletarstvu.

Zasajanje trtišč za poskušnjo.

§. 2. Prvi namen družbe je požlahniti trsje, odpraviti slaba trtna plemena in jih nadomestiti z boljšimi, za pridelanje vin primernišimi trtami. Da se spoznajo ona plemena trt, katera so vinskemu okraju najbolj priporočati, se zasadijo poskusna trtišča, in sicer v naslednjem redu:

Družba določi z ozirom na solnčno lego in lastnosti zemlje ona trtna plemena, katera se imajo v vsakem delu dotičnega vinskega okraja za poskušnjo saditi.

Ta trtna plemena se morajo med družnike tako razdeliti, da se na vse lege in vrste zemlje ozir jemlje ter se vsako trtno pleme zasadi v raznih krajih, kjer se zdé za-nj primerna tla in lega.

Vsako za poskušnjo določeno trtno pleme se mora na četrt oral (400 □ sežnjev) dobro pripravljene zemlje zasaditi in gojiti tako, kakor je dotičnemu plemenu ugodno.

Vsak družnik je dolžan paziti na to, kar se med izrejevanjem godí na trtah, ki so mu bile izročene; in posebno še mora opazovati njih občutljivost proti mrazu in drugačnemu neugodnemu vremenu, na njih bolezni, dalje, kdaj cvetijo in dozori, kako se jim gnoj prileže, koliko rodijo itd. Vsa ta opazovanja mora na tanko zapisovati in te zapiske družbi izročiti.

Take zapiske družbino vodstvo zbira ter jih shranjuje v družbinem arhivu (pismarnici), da jih potem udje na znanje vzeti morejo, ali da se kdaj na svitlo dadó.

Grozdje vsakega plemena se mora posebej trgati, pri prešanju plemen primerno ravnati, pridobljeni mošt pa, ali če ga je več kakor 5 veder, vsaj 5 veder oddati v klet, katero družba določi.

Ko preteče 5 let, odkar so trte dotičnega trtišča jele roditi, neha za družnika dolžnost, plemenska vina družbini kleti oddajati.

Družbina klet.

§. 3. Da se morejo iz vsakega trsnega plemena pridelana vina prav ceniti, morajo se iz raznih poskusnih trtišč pridobljena plemenska vina pod enakimi razmerami umno obravnavati, da enako vrejo, se čistijo in popolnoma dozori.

Pridelovalci imajo zato vinski mošt precej oddati v družbino klet ali pa v drugo od družbe določeno klet, katera je porok za umno ravnanje z vini, in sicer v isti meri, kakor §. 2. določuje. Vino ostane za voljo tega lastnina onemu, kdor ga je dal.

V tej kleti se bodo vina do popolne zrelosti umno obravnavala. Družba jih bode v raznih dobah razvijanja primerjaje poskušala ter jih v svojem sedežnem okraju za poskušnjo dajala očitno pokušati.

Pospeševanje vinoreje sploh.

§. 4. Družba si poleg tega prizadeva vinorejo povzdigniti s poročili o izvršenih poskušnjah, po obravnavah in pogovorih o vinoreji in kletarstvu v družbinih zborih, kateri se razglašajo. Osnovala si bo družbino bukvarnico ter zasadila trtišče.

Pridobivanje denarjev.

§. 5. Stroške zasajanja trtišč in privazanja plemenskih vin v družbino klet poravná vsak družnik sam, ki je bil trte za sajenje prevzel. Drugi upravni stroški se pa plačujejo iz družbinskih doneskov, katere družba udom določuje od leta do leta. Družba si bo vendar prizadevala za nakupovanje trt dobiti državno podporo.

(Konec prihodnjiè.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. maja 1874.

O b s e g: Razpis državnih daril za sirarske združbe. — Vinske združbe. (Konec.) — Nesrečna letošnja spomlad. — „Ozir“, „oziroma“ ni predlog. — Pregovori in reki iz Notranjskega. — Izlet na Učko (Monte Maggiore). — Dalmacija in Bosnija. — Moj pès. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviçar.

Gospodarske stvari.

Razpis državnih daril za sirarske združbe.

1. C. k. ministerstvo kmetijstva je zarad tega, da bi ustanovitev sirarskih združeb v planinskih deželah Avstrijskih pospeševalo, katerim je namen skupno napravljane in prodajanje sira in družih izdelkov iz mleka, razpisalo sledeča darila:

- Darilo 500 gld. za sirarske združbe, katere vsaki dan najmanj iz 400 bokalov (ali 566 litrov) mleka sir izdelujejo in katerih delo ne poneha ne pozimi ne poleti, ter katere tudi izdelke skupno prodajajo in dokažejo, da najumneje pri napravi sira ravnaajo in da imajo najbolje blago;
- dve premiji po 40 gold. za one sirarske združbe, katere tudi najmanj iz 400 bokalov mleka vsaki dan poprečno sir izdelujejo, in dokažejo, da umno ravnaajo pri napravi in da je blago dobro, ter da le bolj ali pozimi ali poleti delajo;
- dve premiji po 300 gld. za take sirarske združbe, katere iz manj kakor 400 bokalov mleka poprečno vsak dan sir napravljajo ali pa katere ne zadostujejo popolnoma pogojem, stavljenim za viša darila.

2. Za te premije se morejo oglasiti ali na planinah Avstrijskih vže obstoječe sirarske združbe, ali tudi take, ki se bodo letošnje poletje ustanovile. Darila se morejo le onim združbam dati, katere tudi verjetno dokažejo, da skupno prodajajo izdelke. Pri enacih razdelkih se ima najbolj ozirati na mastne sirarije. Prošnje se morajo skrajni čas vložiti do 15. novembra tega leta c. k. ministerstvu kmetijstva po poti c. k. deželne vlade ali kmetijske družbe.

3. Združbe, katere so v prejšnjih letih vže dobile darilo, smejo le takrat vnovič se oglasiti za darilo, kadar dokažejo, da so se tako prestrojile, da so vredne, da se zopet na-nje ozira.

4. Vsaka taka združba mora najmanj 10 družbenikov z enacimi pravicami šteti.

5. V vsaki prošnji za omenjena darila se mora na tanko in verjetno odgovoriti na ta-le vprašanja:

- Kako dolgo obstojí združba in kdo jo je ustanovil?
- Koliko družbenikov šteje zdaj?
- V katerih občinah imajo družbeniki svoja gospodarstva?
- Koliko glav molzne živine šteje združba?

e) Ali samo mleko skupaj rabijo, ali pa tudi pašo imajo na skupni račun?

f) Kako se glasí družbena pogodba? (Poverjeni prepis pogodbe ali obstoječih pravil naj se priloži prošnji.)

g) Ali se dela sir v lastnem ali v poslopju v najem vzetem, in kaka oprava je v poslopih?

h) Ali se gorkomer (termometer) rabi pri mleku, iz katerega se dela sir?

i) Kako je plačan sirar in morebiti še drugi pomočniki?

k) Koliko mleka se vsak dan in koliko v vsem skupaj podela v sir?

l) Kateri izdelki so glavni in kateri postranski in kako se porabijo ostanki (siratka, pepél)?

m) Kako se mlečni izdelki skupaj prodajo in po kateri ceni?

n) Koliko se je v pretečenem in v prejšnjih letih mlečnih izdelkov naredilo, koliko se je za te skupilo; kolikošni so bili stroški in koliko dobička je vsak družbenik potegnil?

6. Vložene prošnje bode ministerstvo kmetijstva izročilo v razsodbo zvedencem, kateri bodo tudi sirarije ogledali, ako bode treba.

7. Darila bode podelilo ministerstvo kmetijstva.

Vinske združbe.

(Konec.)

Družbini udje.

§. 6. Družbini udje so trojni, in sicer:

a) pravi udje, to so taki, ki imajo v vinskem okraju vinograde ali pa namestujejo posestnike vinogradov in se zavežejo vdeleževati se pri izvršenji družbenih namenov, zlasti kar se tiče djanskih poskušenj;

b) podporni udje, kateri, razen izvrševanja djanskih poskušenj, prevzamejo pravilne dolžnosti pravih udov;

c) častni udje, katere družba izvoli iz onih mož, ki so si za povzdigo vinstva pridobili imenitne zasluge. Ti udje ne prevzamejo nikakoršnih pravih dolžnosti do družbe, temuč je podpiranje družbenih namenov pripuščno njihovi prosti volji.

Pravice družnikov.

§. 7. Vsi družbini udje imajo pravico k družbinim zborom hoditi in pri njih glasovati, predloge staviti, družbino vravnovanje pregledovati, poskusna trtišča in družbino klet obiskovati, se vinskih poskušenj vdeleževati in družbino bukvarnico rabiti.

Dolžnosti družnikov.

§. 8. Pravi in podporni udje so dolžni dosego družbinih namenov po moči pospeševati, pri družbinih zborih pričujoči biti in letnino plačevati, katero družba določi. Pravi udje so zlasti zavezani vdeleževati se dejanskih poskusenj, kakor je v §§. 2, 3 in 5 določeno.

Izstop iz družbe je vsaki čas prost. Taki udje pa, ki so pred izvrševanjem družbinih namenov podporo prejeli, jo morajo družbi povrniti. V posebnih okoliščinah je družbi na voljo dano tacega povračila ne zahtevati.

Družbin odbor.

§. 9. Družbini odbor šteje 5 udov: predsednika in čvetero odbornikov, kateri se na tri leta volijo. Odbor voli izmed odbornikov predsednikovega namestnika in tajnika.

Družbini odbor sprejema nove ude, izvršuje sklepe družbinih zborov, oskrbuje premoženje, vodi družbina opravila ter ravna sploh vse one zadeve, katere niso določno izročene družbinemu zboru.

§. 10. Predsednik, ali če je ta zadržan, njegov namestnik, zastopa družbo navzunaj, sklicuje družbine zbore in v njih predseduje; izdeluje skupno s tajnikom zapisnike pri zborih in druga pisma ter je družbi odgovoren za to, da se sklepi izvršujejo in pravila spolnujejo.

§. 11. Odbor je sklepaven, ako sta razen predsednika še dva odbornika pričujoča. Pri sklepih določuje nadpolovična večina glasov.

Družbin zbor.

§. 12. Deležniki družbinega zbora so vsi udje. Predsednik mora zbor sklicati v prvih treh mesecih vsakega leta, sicer pa po potrebi tudi drugikrat, a tudi takrat, kedar zahteva četrtina družnikov.

Da so sklepi družbinega zbora veljavni, mora biti vsaj četrtina družnikov pričujoča. Pri sklepih določuje nadpolovična večina glasov, samo pri volitvah ne.

Opravila družbenega zbora.

§. 13. Opravila družbinega zbora so:

1. volitev odbora in častnih udov;
2. pregledovanje odborovega poročila in računa, ki ga ima odbor koncem vsakega leta dati; spreminjanje družbinih pravil, razsodba o predlogih družnikov;
3. določevanje doneskov, ki jih imajo družniki plačevati, in kako se imajo porabiti;
4. določevanje trtnih plemen, katera se imajo v poskusnih trtiščih zasaditi, in njih razdeljenje po vsem vinskem okraju; določevanje kleti, v katere se imajo plemenska vina oddajati in vršenje družbinih in očitnih poskusenj za poskušnjo;
5. sklepanje o nehanji družbe.

Pri sklepih o prenehanju družbinih pravil in o nehanji družbe mora biti vsaj tri četrtine udov pričujočih, da so ti sklepi veljavni.

Nehanje družbe.

§. 14. Če neha družba, pripade družbino premoženje, arhiv in bukvarnica, če jo je imela, podružnici kmetijske družbe v

Nesrečna letošnja spomlad.

Pregovor sicer pravi, da ima sušec rep zavrt, al letos se je pokazalo, da ga ima tudi april. Gorek od konca, da je s priliznjenimi solnčnimi žarki privabil popke in cvet na dan, se je proti koncu kar čez noč zasukal in sicer tako, da smo mislili na kožuh.

Nasledki tega nenadnega mraza so strašni, posebno po Avstriji. Iz vseh dežel se sliši, da je pozeblo vse, kar je cvetelo, posebno vinska trta. Tudi po domovini naši je mraz pustil za sabo žalosten sled. Poroča se nam, da je krog Novega mesta, Metlike, Črnomlja in po vseh Dolenjskih nižavah vsled mraza 28. aprila sploh trtni cvet vničen; na Štajarskem se telegrafira „Slov. Gosp.“ iz Ljutomera, da so 29. aprila vse Slovenske gorice pozeble, kakor l. 1788. Telegram pristavi, da so isto leto le tisti še nekaj vina pridelali, ki so ozeblino po trtah potrgali, drugi nič. Ravno isti list poroča, da je 29. aprila mrzel veter po goricah okoli Maribora trtno cvetje nekoliko posmodil; 30. aprila pa je slana padla, ki je brž ko ne vinograde po nižavah (tedaj po spodnjem Štajarskem) poškovala.

Tako je razdrta nada vsaj na dobro vinsko letino; koliko je mraz sadju in drugim pridelkom škodoval, to se še ne vé; vendar se nadjamo, da zlasti sadje ni še popolnoma proč, ako ne trpi deževno in oblačno vreme še dolgo časa.

Naj pa naši bralci tudi zvedó, kako je z letino na Ogerskem. „Pet stopinj mraza v Pešti.“ — Ta telegrafično oznanjena vremenska novica je velike politične važnosti. Na Ogerskem je strašna denarna zadrega, zato je vse upanje bilo stavljeno na dobro letino. Zaostali davki se deloma ne morejo iztirjati in se morajo toraj popolnoma zbrisati iz davkarskih knjig, ali pa, če se siloma skušajo iztirjati, je nevarnost, da se ljudstvo kar v trumah uprè, kar se je nedavno v Novi Pešti pripetilo. Prizadevanje Kolomana Ghyczy-a, storiti konec ti revii, o kateri magjarski listi vedó toliko pripovedovati, bi zamoglo imeti le potem ugoden vspeh, če bi bila letina dobra. Al po poročilih iz Ogerskega je znano, da je že cveteča trta po mrazu strašno poškodovana in da se škoda zdaj še ne dá preceniti. Po vsem tem je pač lahko verjetno, kar pišejo časniki: „Povsod strah in groza!“

Tudi iz Carigrada na Turškem in iz Grškega se sliši, da je konec aprila snega padlo veliko in hud mraz nastal.

Jezikoslovne stvari.

„Ozir“, „oziroma“ ni predlog.

Nekateri so jeli zdaj samostavno besedo: ozir (Hinblick, Rücksicht) kar v nominativu rabiti za predlog ter pišejo na pr.: ozir lanske letine smemo reči, da itd. To ni po nikakem prav, kakor ni, ako bi kdo stavek: Laut Verordnung der h. Regierung ist die Haderneinfuhr verboten, poslovenil tako: Glas ukaza vis. vlade prepovedano je vvažati cunje; nego reči je tu: Z ozirom na lansko letino itd. po glasu ukaza itd. — Drugi zopet bi v istem primeru pisali oziroma, torej: oziroma lanske letine smemo itd. Niti to ni bolje, kakor bi se za nemški: seitens der Obrigkeit, namens der Gesellschafter, ne moglo reči: stranama gosposke, imenoma družabnikov i. t.

Prislov oziroma ima svojo pravico (zlasti v pisarniškem zlogu) samó kot namestnik nemškega: beziehungsweise, respective. Lahko bi se tedaj reklo: O lanski, oziroma predlanski letini veljá itd. — Še drug kdo pomaga si s tem, da zapiše na pr.: Oziroma na lansko letino smemo reči, — kar pa tudi ni piškavega oreha vredno, kajti med oziroma in predlogom na ni nikakoršne zveze.

Čas je bil tudi „Novicam“ oglasiti se zoper to napako novodobno (ali novošegno, kakor se pogostoma piše, — zakaj ne tudi: mladonožno!)